

Вознюк О.В. До проблеми побудови синергетичної педагогіки / О. В. Вознюк // Психолого-педагогічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної системи : наук.-метод. зб. / за ред. проф. М. М. Заброцького. – К.; Житомир : ЖОШПО, 2007. – С. 176-179.

Вознюк О.В.,

ст.викладач

(Житомирський військовий інститут радіоелектроніки)

ДО ПРОБЛЕМИ ПОБУДОВИ СИНЕРГЕТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Обговорюються питання синергізації освітніх систем, аналізуються синергетична педагогіка, сучасні педагогічні системи та підходи до побудови синергетичної концепції освіти.

Ключові слова та терміни: синергетика, синергізація, синергетична педагогіка, синергетична концепція освіти.

Voznyuk A.V. K probleme postroyeniya synergeticheskoy pedagogiki.

Обсуждаются вопросы синергизации образовательных систем, анализируется синергетическая педагогика, современные педагогические системы и подходы к построению синергетической концепции образования.

Ключевые слова и сроки: синергетика, синергизация, синергетичная педагогика, синергетичная концепция образования.

Voznyuk A.V. To the problem of creation of synergetic pedagogics.

The problems of synergizing of educational systems as well as the synergy pedagogics, contemporary pedagogical systems and approaches to the creation of synergy concept of education are discussed.

Key words and terms: synergy pedagogics, contemporary pedagogical systems, synergy concept of education.

У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті підкреслено, що "держава повинна забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, сучасної європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя і праці у світі, що змінюється ... Виховання людини демократичного світогляду, яка дотримується громадянських прав і свобод, з повагою ставиться до традицій, культури, віросповідання та мови спілкування народів світу" [5, с. 2]. Водночас у Національній доктрині підкреслюється, що "модернізація системи освіти спрямована на забезпечення її якості відповідно до найновіших досягнень вітчизняної і світової науки, культури та соціальної політики" [5, с. 5].

Робляться спроби побудувати концептуальну базу такої системи освіти,

яка б найбільш повно відповідала матеріальним та духовним потребам нашого часу, використовувала найновіші досягнення науки та спрямовувалась на формування гармонійної, творчої особистості. Відповідно, набуває бурхливого розвитку концепція синергізму у навчанні і вихованні. Зазначається, що в сучасній освіті не слід долати хаос знань навчального процесу, особистості, а слід навчитися робити його творчим, використовуючи ідеї синергетики, яка вивчає процеси самоорганізації, сталості, розпаду та відродження різноманітних структур живої та неживої матерії. Тому, як вважається, навчальному процесові слід надавати самоорганізуючого, творчого характеру, оскільки він має нелінійну природу [1–4].

Останніми роками багато науковців наголошують у своїх працях на гострій потребі у педагогові нового типу, здатного працювати за нових соціальних умов, нетрадиційно підходити до вирішення різних педагогічних ситуацій, створювати авторські технології навчання.

Вивченню питань, пов'язаних із синергетикою (теорією самоорганізації, своєрідною міждисциплінарною рефлексією), присвячені роботи В.О.Аршинова, Б.Б.Кадомцева, С.П.Капиці, Є.М.Князевої, С.П.Курдюмова, А.П.Назаретяна, Дж.Николиса, І.Прігожина, І.Стенгерса, Г.Хакена й ін.

Дослідження у галузі синергетики доводять, що у світі немає безструктурних предметів та явищ, що хаос, випадковість, дезорганізація можуть бути не тільки руйнівними чинниками, але й за певних обставин несуть у собі творчий і конструктивістський початок.

Концептуально-методологічна новизна ідей самоорганізації пов'язана із визнанням здатності різних систем до саморозвитку не тільки за рахунок припливу енергії, інформації, речовини ззовні, але й за рахунок використання їхніх внутрішніх можливостей [6].

Як засвідчують дослідження у галузі синергетики, синергетична парадигма сприяє глибокому пізнанню таких складних, нелінійних, відкритих систем, як суспільство, різних його підсистем, у тому числі й освіти.

Останнім часом у освітньому просторі ідеї синергетики знаходять широке застосування, коли педагогічні системи починають аналізуватися у термінах теорії самоорганізації. Окремі аспекти теорії самоорганізації з педагогічної точки зору знайшли відбиття в роботах В.О.Аршинова, В.Г.Буданова, В.Г.Виненка, С.П.Капиці, Є.М.Князевої, С.П.Курдюмова, Г.Г.Малинецького, В.В.Маткіна, А.П.Назаретяна, Л.І.Новикової, Є.Г.Пугачової, М.М.Таланчука, Д.І.Трубецькової, С.С.Шевельової, Ю.В.Шароніної, й ін.

Проблеми застосування принципів синергетики у освітній галузі стають предметом вивчення багатьох науковців (І. Вінкель, В.С.Гершунський, І.В.Єршова-Бабенко, А.В. Євтодюк, М.Ф. Карпов, С.Ф.Клепко, В. А. Кушнір, С. Д. Максимов, А.П. Назаретян, Р.Є. Ровинський, В.А. Цикінта ін.), які використовують синергетичну парадигму у процесі осмислення освітніх

процесів та у проектуванні та побудові освітніх систем.

Проблемі використання синергетичного підходу в педагогіці присвячені й деякі дисертаційні дослідження (О.І.Бочкарьов, В.Т.Виненко, В.В.Маткін, Л.В.Сурчалова, Ю.В.Талагаєв, М.О. Федорова й ін.).

Широко розвивається методологія синергетики (В.І.Андрєєв, Л.Я.Зорина, В.І.Редюхін й ін.). У них закладені основи "синергетики освіти" (Г.Шеффер), розкриваються синергетичні закономірності освітньої діяльності, показано, що синергетичний підхід ґрунтується на домінуванні в освітній діяльності самоосвіти, самоорганізації, самоврядування й укладається в стимулюючому впливові на суб'єкта навчальної діяльності з метою його саморозкриття й самовдосконалення в процесі співробітництва з іншими людьми й із самим собою.

Недостатня розробленість проблеми педагогічної синергетики, синергетичного підходу до організації діяльності педагога, її теоретична й практична значимість, а також наявність науково-методичних передумов для її вирішення визначили вибір теми нашої статті, метою якої є розгляд засад побудови синергетичної педагогіки.

Слід сказати, що, незважаючи на те, що проблемам синергетики в освіті присвячено чимало робіт, такі поняття, як "педагогічна синергетика", "синергетичний підхід у освіті", ще не одержали однозначного тлумачення в педагогіці та перебувають у стадії розробки та обґрунтування.

Суттєво, що малодослідженими є можливості зміни системних властивостей особистісної сфери вихованця за допомогою синергетичного підходу до педагогічної діяльності, підвищення сприйнятливості педагога до новацій, надання йому можливостей активного цілеспрямованого й вільного використання інформації, актуалізації внутрішніх чинностей і мотивів, спрямованих на свій саморозвиток й ін. [6]

Загалом, актуальність впровадження ідей синергетики у освіту впливає із протиріч у освітній практиці між:

необхідністю реалізації синергетичного підходу у професійній діяльності педагога й недостатньою розробленістю в педагогіці вихідних концептуальних основ педагогічної синергетики;

традиційним лінійним мисленням і нелінійним імовірнісним синергетичним мисленням;

декларацією особистісно-орієнтованої парадигми навчання та виховання й відсутністю ефективних технологій її реалізації;

системою освіти, вибудованої відповідно до ідеалів і норм класичної науки, і відкритою моделлю освіти, зміст якої має бути багатограним й варіативним;

інтеграцією й диференціацією різних способів освоєння людиною світу;

невідповідністю форм і методів організації навчально-виховного процесу й навчальних можливостей і потреб вихованців.

Універсальні характеристики світу, зафіксовані синергетикою та теорією систем виявляються у функціонуванні й освітніх систем через входження

синергетичної пояснювальної моделі та, взагалі, синергетичної парадигми мислення у сферу педагогічної думки, яка починає рефлексувати освітні процеси з позиції неврівноваженої динаміки, моделюючи освітні системи за допомогою принципів синергетики з метою їх оптимізації. Цю форму педагогічної рефлексії ми називаємо "педагогічною синергетикою" – системою педагогічних поглядів, орієнтованих на синергетичну парадигму пізнання світу.

Головними завданнями педагогічної синергетики, на наш погляд, є впровадження синергетичної парадигми у освітню сферу, осмислення та проектування педагогічних систем на ґрунті синергетичних принципів, аналіз відомих педагогічних систем з точки зору наявності у них синергетичних рис.

Завданнями педагогічної синергетики можуть бути: виокремлення й аналіз принципів та методів синергетичної педагогіки як нового наукового педагогічного напрямку (що вивчає та проектує освітні системи з точки зору синергетичної парадигми); аналіз трансформації та головних тенденцій сучасної європейської освіти в умовах становлення глобалізованого світу; вивчення основних принципів синергізації освітніх систем та концепції цілісності сучасної світової освіти; аналіз тенденцій її розвитку на предмет знаходження впливу синергетичної парадигми на цей розвиток; аналіз змін освітньої парадигми вітчизняної освіти у контексті світової освіти; виокремлення головних тенденцій та механізмів синергізації освіти у сфері навчання та виховання з метою оптимізації освітнього простору (проектування моделі освітньої системи майбутнього).

Ми вважаємо, що гіпотезою дослідження освітніх процесів з точки зору синергетики є припущення, що педагогічні системи тим більш ефективно функціонують, чим більше синергетичного потенціалу у них закладено, що синергетика як вираження найбільш адекватної когнітивної стратегії ХХ століття виявляються головною тенденцією розвитку світової педагогічної думки, яка під час аналізу проблем у освітній сфері все більше починає оперувати термінами синергетики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Клепко С. Ф. Інтегративна освіта і поліморфізм. – Київ-Полтава-Харків: ПОШОПП, 1998. – 360 с.
2. Клепко С. Ф. Методологія пізнання освіти: організувати хаос // Практична філософія. – 2003. – № 1. – С. 183–190.
3. Кушнір В. А. Ідеї постмодернізму в педагогічному процесі // Шлях освіти. – 2001. – № 1. – С. 7– 10.
4. Кушнір В. А. Характеристика особливостей освітніх систем // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 4. – С. 83– 91.
5. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті // Освіта України. – 2002. - № 33. – С. 4-6.

6. Федорова М.А. Педагогическая синергетика как основа моделирования и реализации деятельности преподавателя высшей школы // Диссер... канд.пед.наук. – 13.00.08. – теория и методика профессионального образования. – Ставрополь, 2004. – 169 с.